

Pomnik w Jassach

W rumuńskim mieście Jassy – dawnej stolicy Gospodarstwa Mołdawskiego – na skrzyżowaniu ulic Cuza Voda i Bratianu, znajduje się nieduży plac, zastawiony parkującymi samochodami. Jedną jego stronę zajmują gmach filharmonii, od wielu lat będący w ruinie. Pośrodku placu, otoczony różnym klombem, stoi okazały pomnik mołdawskiego kronikarza i polityka z XVII w., Mirona Costina. Pomnik, rzec można, polski, bo wykonany przez polskiego rzeźbiarza i wyraźnie eksponujący polski wątek biografii tej tak ważnej w dziejach Rumunii postaci.

Autor monumentu, Władysław Hegel, to twórca zupełnie u nas zapomniany, choć dobrze znany jego ojca, warszawskiego

(Bohaterskim strażakom), upamiętniający antytureckie powstanie w 1848 r., z monumentalną figurą anioła, wiodącego do walki o wolność. Najczęściej, bo co najmniej czterokrotnie (w Bacau, Dorohoi, Galaczu i Piatra Neamt) utrwał dla potomności wizerunek Mihaila Kogălniceanu, zmarłego w 1891 r. historyka i premiera Rumunii, którego znał osobiście.

W 1891 r. Hegel został profesorem bukaresztańskiej Szkoły Sztuk i Rzemiosł, a w 1898 r. Narodowej Szkoły Sztuk Pięknych, gdzie wychował całe pokolenie rumuńskich rzeźbiarzy. Zmarł w 1918 r. bądź w Bukareszcie, bądź w Stanach Zjednoczonych, dokąd wyjeżdżał w latach Wielkiej Wojny. W Jassach stoją dwa jego dzieła: oprócz

W 1676 r. został wielkim logofetem (kanclerzem), w 1679 r. kajmakanem, czyli zastępcą hospodara. Zaczął wtedy pisać dzieła historyczne – po rumuńsku (*Latopis Ziemi Mołdawskiej*) i po polsku (*Chronika Ziem Mołdawskich i Multańskich*). W 1684 r. podczas wojny z Turcją jako jej formalny stronnik dostał się do polskiej niewoli, ale traktowany był nie jak jeńiec, lecz jak gość króla Jana III Sobieskiego. Napisał wówczas poemat *Historija polskimi rytymami o Wołoskiej Ziemi i Multańskiej*, zadedykowany „Najjaśniejszemu i niezwykłemu monarsze sarmackiemu Janowi III [...] panu mojemu wielce miłościwemu i dobrodziejowi” (M. Costin, *Latopis Ziemi Mołdawskiej i inne utwory historyczne*, Poznań 1998). Do Mołdawii wyjechał pod koniec 1685 r., a choć odsunął się od polityki, był postrzegany jako przywódca propolskiego stronnictwa. To właśnie przyniosło mu zgnębienie. W grudniu 1691 r. aresztowali Costina – w jego posiadłości Bărboși – żołnierze hospodara Constantina Cantemira, nieprzyjaznego Polsce. Przewieziony do pobliskiego miasta Roman został ścięty bez oskarżenia i wyroku.

Pomnik w Jassach powstał z fundacji króla Rumunii Karola I, wspartej składkami województw, instytucji i osób prywatnych. Na masywnym, czterometrowym cokole wznosi się nadnaturalnej wielkości posąg kronikarza w narodowym stroju, z piórem w prawej i zwojem papieru w lewej dłoni. Tablica z przodu wymienia fundatorów, z tyłu – członków komitetu budowy pod prezesurą Mihaila Kogălniceanu. Najciekawsze są dwie płaskorzeźby po bokach cokołu. Pierwsza przedstawia kronikarza, czytającego swe dzieło na dworze Jana III (zatem w 1684 lub 1685 r.). Król siedzi na podium pod baldachimem, w otoczeniu żołnierzy. Relief jest w tej części tak wypukły, że postać Sobieskiego niemal wyskakuje z tła. W lewym dolnym rogu znajduje się sygnatura – „W. Hegel 1888”. Druga płaskorzeźba ukazuje dramatyczny moment aresztowania Costina, co wedle przekazów nastąpiło przy łóżu zmarłej właśnie żony.

W 1884 r. w krypcie cerkwi Brănișteni koło miasta Roman odnaleziono szkielety, które uznano za szczątki Costina i jego żony. Kilka lat później pochowano je pod cokołem budowanego pomnika. Monument w Jassach, dzieło polskiego artysty, jest więc równocześnie grobem wybitnego Mołdawianina, który Polskę uważał za swą drugą ojczyznę.

1. Pomnik Mirona Costina w Jassach

2. 3. Płaskorzeźby: „Costin na dworze Jana III Sobieskiego” (2) i „Aresztowanie Costina” (3)

(zjęcia: Jarosław Komorowski)

rzeźbiarza Konstantego Hegla. Władysław urodził się w Warszawie 13 kwietnia 1838 r. Krótco, jako wolny słuchacz, uczęszczał w 1861 r. do warszawskiej Szkoły Sztuk Pięknych (gdzie ojciec był profesorem), po czym wyjechał na studia do Paryża. Od 1875 do 1900 r. wystawiał na paryskich salonach portretowe popiersia i medaliony. W 1885 r. zamieszkał w Bukareszcie. Tu – jako Vladimir Hegel – pracował intensywnie przede wszystkim w dziedzinie rzeźby monumentalnej. Pomnik Mirona Costina z 1888 r. przyniósł mu rozgłos, a rosnąca liczba prestiżowych zamówień najlepiej świadczy o wysokiej ocenie kolejnych prac. W Bukareszcie wznosił między innymi pomnik „Eroilor Pompieri”

Costina pomnik romantycznego poety i dramaturga Vasile Alecsandriego przed gmachem Teatru Narodowego.

Kim był Miron Costin? Urodził się pod koniec 1633 lub na początku 1634 r., tuż przed lub krótko po tym, jak jego rodzice przenieśli się z Mołdawii do Polski i osiedli w Nowosiółce na Podolu. Uczył się w kolegium jezuitów w Barze, potem służył w polskim wojsku, walczył pod Beresteczkiem. W 1652 r. wrócił do Mołdawii i rozpoczął błyskotliwą karierę polityczną. Obdarzony zaufaniem kolejnych, często zmieniających się hospodarów – także ze względu na znajomość spraw polskich – doszedł do najwyższych godności w państwie.

Jarosław Komorowski